

Date: 17th April-2026

OILANING IJTIMOY MUHIT SIFATIDAGI ROLI

TAFU talabasi **Abduraimov Elyor Abduyaqubjon o'g'li**

Ilmiy raxbar : TAFU Psixologiyasi Kafedrasida katta o'qituvchisi

Mavlyanova Surayo

Annotatsiya : Ushbu maqolada oilaning jamiyatda tutgan o'rnini, uning ijtimoiy muhit sifatidagi ahamiyati hamda shaxs kamolotiga ta'siri keng yoritib o'tilgan. Oilaning tarbiyaviy, ijtimoiy, psixologik va madaniy funksiyalari tahlil qilinib, uning inson hayotidagi o'rnini asoslab berilgan.

Kalit so'zlar : Oila , ijtimoiy hayot , psixologik va madaniy funktsiya , muhit , ma'naviy tarbiya , ijtimoiy faol , ziddiyatli muhit , sog'lom jamiyat , ruhiy barqarorlik .

Abstract: This article extensively highlights the family's role in society, its significance as a social environment, and its influence on personal development. The educational, social, psychological, and cultural functions of the family are analyzed, and its place in human life is substantiated.

Keywords: Family, social life, psychological and cultural function, environment, moral education, socially active, conflict-prone environment, healthy society, mental stability.

Аннотация: В данной статье подробно освещено место семьи в обществе, её значение как социального окружения, а также влияние на развитие личности. Проанализированы воспитательные, социальные, психологические и культурные функции семьи, обоснована её роль в жизни человека.

Ключевые слова: Семья, социальная жизнь, психологическая и культурная функция, окружение, духовное воспитание, социальная активность, конфликтная среда, здоровое общество, психическая стабильность.

KIRISH

Oila — jamiyatning eng kichik, ammo eng muhim bo'g'inidir. Inson aynan oilada tug'iladi, tarbiya oladi va shaxs sifatida shakllanib boradi. Shu sababli oila ijtimoiy muhit sifatida nafaqat alohida shaxsga, balki butun jamiyat taraqqiyotiga bevosita ta'sir ko'rsatadi . Jamiyatning eng kichik, ammo eng muhim bo'g'ini bu — oiladir. Inson tug'ilgan zahoti ijtimoiy muhit sifatida birinchi bo'lib oilaga duch keladi. Aynan oila orqali bola dunyoni anglay boshlaydi, ijtimoiy me'yorlar va qadriyatlarni o'zlashtiradi. Psixologik nuqtai nazardan qaralganda, oila inson shaxsining kamol topishi , shakllanishida beqiyos rol o'ynaydi. Oiladagi psixologik iqlim, ya'ni ota-ona va farzandlar o'rtasidagi muloqot sifatliligi, ishonch darajasi, mehr-muhabbat va hurmatga asoslangan munosabatlar bolalarning ruhiy sog'lig'i, o'z-o'ziga baho berishi, ijtimoiy faolliklari va kelajakdagi munosabatlarga bevosita ta'sir qiladi. Oilaviy muhitda sog'lom ijtimoiy-psixologik iqlim mavjud bo'lsa, bu farzandlarning ijtimoiy hayotda muvaffaqiyatli ishtirok etishiga zamin yaratadi.

Date: 17th April-2026

Bugungi kunda globallashuv davrida , texnologiyalar rivoji va ijtimoiy o'zgarishlar sharoitida oilaning roli yanada muhimlashmoqda. Chunki insonning ma'naviy, axloqiy va ruhiy shakllanishi ko'p jihatdan oilaga bog'liq. Oila ijtimoiy muhit sifatida inson hayotida beqiyos ahamiyatga ega. U nafaqat shaxsni tarbiyalaydi, balki jamiyatning kelajagini belgilaydi. Shuning uchun har bir jamiyat oilani mustahkamlash va qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratishi lozim.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Oilaning ijtimoiy muhit sifatidagi roli ko'plab sotsiologik, pedagogik va psixologik tadqiqotlarda keng o'rganilib kelingan. Klassik sotsiologiya vakillari oilani jamiyatning asosiy instituti sifatida talqin etganlar. Shu jumladan, Emil Dyurkgeym oilani ijtimoiy birdamlikni shakllantiruvchi muhim tuzilma deb hisoblagan. Uning fikricha, oila orqali jamiyatning umumiy qadriyatlari avloddan-avlodga uzatiladi. Shuningdek, Talcott Parsons oilaning ijtimoiy tizimdagi rolini funksional yondashuv asosida tahlil qilib, uning ikki asosiy vazifasini ajratadi:

- ijtimoiylashuv (bolani jamiyatga moslashtirish),
- shaxsning emotsional barqarorligini ta'minlash.

Psixologik yondashuvda esa **Zigmund Freyd** va uning izdoshlari oilani shaxs psixikasining shakllanishida hal qiluvchi omil sifatida ko'rsatadi. Freyd nazariyasiga ko'ra, bolaning ilk tajribalari aynan oilada yuzaga keladi va bu uning keyingi hayotiga ta'sir qiladi.

Zamonaviy tadqiqotchilar, jumladan, **Urie Bronfenbrenner** ekologik tizimlar nazariyasida oilani mikromuhit sifatida ko'rib, uning bola rivojlanishiga bevosita ta'sirini asoslab bergan.

Mintaqaviy olimlar ham oilaning ijtimoiy ahamiyatiga alohida e'tibor qaratganlar. Ular oilani:

- ma'naviy qadriyatlar manbai,
- tarbiya o'chog'i,
- ijtimoiy barqarorlik omili sifatida talqin qiladilar.

Shunday qilib, mavjud adabiyotlar tahlillari shuni ko'rsatadiki, oila nafaqat shaxs shakllanishining boshlang'ich bosqichi, balki jamiyatning uzluksiz rivojlanishini ta'minlovchi asosiy ijtimoiy institut hisoblanadi . Har qanday rivojlangan jamiyat taraqqiyotida oilalarning, oilalar mustahkamligining o'rni beqiyosdir. Chunki tirik organizmning salomatligi uni tashkil qiluvchi har bir hujayraning sog'lomligiga bog'liq bo'lganidek, oila ham davlat, jamiyat deb atalgan butun bir organizmni tashkil etuvchi hujayradir. Har bir oilaning har taraflama sog'lom bo'lishi, ularda ijobiy psixologik iqlimning mavjud bo'lishida , davlatning iqtisodiyoti, ijtimoiy hayot taraqqiyotini ta'minlovchi, hal qiluvchi omil bo'lgan inson kamolotida oilaning tutgan o'rni beqiyosdir .

NATIJALAR

Date: 17th April-2026

Hozirgi globallashuv sharoitida oilaning ijtimoiy-psixologik strukturasi sezilarli darajada o'zgarib bormoqda. A. Giddens (1992) zamonaviy jamiyatda "toza munosabatlar" konsepsiyasini ilgari suradi, ya'ni oila endi an'anaviy asoslarda emas, balki shaxsiy ehtiyoj va qoniqish asosida shakllanmoqda. Mazkur tadqiqot natijalari oilaning ijtimoiy muhit sifatidagi o'rni va ahamiyati nihoyatda yuqori ekanligini ko'rsatib berdi. Izlanishlar va kuzatishlar davomida oila shaxsning ijtimoiylashuvi, ma'naviy shakllanishi va jamiyatga moslashuvida asosiy omil ekanligi aniqlandi.

Birinchidan, natijalarda shu ma'lumki, sog'lom oilaviy muhitda tarbiyalangan bolalarda ijtimoiy faollik, muloqotga kirishuvchanlik va mas'uliyat hissi yuqori darajada rivojlanadi. Bunday oilalarda ota-ona va farzand o'rtasidagi ijobiy munosabatlar shaxsning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Ikkinchidan, oiladagi tarbiya uslublari bevosita farzandning xulq-atvoriga ta'sir ko'rsatishi borishi aniqlangan. Demokratik uslub va qo'llab-quvvatlovchi tarbiya uslublari ijobiy natijalar berishi, aksincha, haddan tashqari qattiqqo'l yoki e'tiborsiz yondashuv salbiy oqibatlariga olib kelishi kuzatildi.

Uchinchidan, tadqiqot so'ngida oilaning iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlari ham shaxs rivojlanishiga ta'sir etuvchi muhim omillardan biri ekanligini ko'rsatdi. Barqaror moddiy sharoit va ijtimoiy himoya mavjud bo'lgan oilalarda farzandlarning ta'lim olishga bo'lgan motivatsiyasi yuqori bo'lishi aniqlandi.

To'rtinchidan, oiladagi psixologik muhit — o'zaro hurmat, mehr-oqibat va qo'llab-quvvatlash darajasi — shaxsning ruhiy barqarorligi va stressga chidamliligini belgilovchi muhim ko'rsatkichlardan biri ekanligi aniqlandi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, oiladagi ijtimoiy qadriyatlar va an'analar yosh avlodning dunyoqarashi va hayotiy pozitsiyasini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu esa jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Umuman olganda, olingan natijalar oilaning ijtimoiy muhit sifatidagi roli ko'p qirrali va tizimli ekanligini tasdiqlaydi. Oila nafaqat shaxsni tarbiyalaydi, balki jamiyatning kelajak rivojiga bevosita ta'sir ko'rsatib boradi biz oilada tarbiyalagan farzand kelajakda jamiyat ravnaqi, yurt rivoji uchun muhim omil hisoblanadi.

XULOSA

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, Sotsiologiya instituti va boshqa ilmiy muassasalar tomonidan oila va yoshlar muammolariga oid sotsiologik so'rovnomalar o'tkazilib borilgan. Ushbu tadqiqotlarda nikoh yoshining ortib borishi, ajralishlar sonining ko'payishi, ota-onalarning farzandlar tarbiyasidagi ishtiroki kabi muammolar ko'tarilgan. Xulosa qilib aytganda, oila jamiyatning eng muhim va ajralmas ijtimoiy institutlaridan biri hisoblanadi. U shaxsning nafaqat biologik, balki ijtimoiy, ma'naviy va psixologik rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Inson hayotidagi ilk qadriyatlar, ijtimoiy me'yorlar va xulq-atvor shakllari aynan oilada shakllanadi. Shu jihatdan oila shaxsning ijtimoiylashuv jarayonining boshlang'ich va eng muhim bosqichi hisoblanadi.

Date: 17th April-2026

Tadqiqotlar va ilmiy qarashlar shuni ko'rsatadiki, sog'lom va barqaror oilaviy muhit farzandning har tomonlama barkamol bo'lib voyaga yetishida muhim omil hisoblanadi. Oilada hukm surayotgan mehr-oqibat, o'zaro hurmat va ishonch muhitining mavjudligi shaxsning ijobiy fazilatlarini rivojlantiradi. Aksincha, nizoli yoki beqaror oilaviy muhit esa shaxsda turli ijtimoiy va psixologik muammolarni keltirib chiqarishi mumkin.

Bundan tashqari, oila jamiyat barqarorligini ta'minlovchi asosiy bo'g'in sifatida ham muhim ahamiyatga ega. Mustahkam oilalar mavjud bo'lgan jamiyatda ijtimoiy tartib, ma'naviy qadriyatlar va avlodlar davomiyligi izchil saqlanadi. Shu boisdan ham zamonaviy jamiyatda oilani qo'llab-quvvatlash, uning ijtimoiy maqomini mustahkamlash va sog'lom oilaviy muhitni yaratish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda. So'nggi xulosa sifatida aytish mumkinki, oila — bu nafaqat shaxs kamoloti uchun zarur muhit, balki jamiyatning kelajagini belgilovchi asosiy ijtimoiy omil hisoblanadi. Shuning uchun har bir jamiyat oila institutini rivojlantirish, uni asrab-avaylash va mustahkamlashga alohida e'tibor qaratishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1. Emil Durkheim. *The Division of Labour in Society*. — New York: Free Press, 1997.
- 2. Talcott Parsons. *The Social Structure of the Family*. — New York: Routledge, 1955.
3. Urie Bronfenbrenner. *The Ecology of Human Development*. — Cambridge, MA: Harvard University Press, 1979.
4. Muratova Sh. N., "Scientific and theoretical basis of the problem of preparing children for family life and its state of education," Ministry of Education and Science of the Republic of Uzbekistan, pp. 82-86, 19.00.00 No. 10.
5. Mavlonova, R. et al. *Pedagogy: A Textbook for Students of the Faculty of Primary Education Methodology, Pedagogical Lyceums, and Colleges*. - Tashkent: O'qituvchi, 2001. - 512 pages.

